

Sammanfattning

Enligt Sveriges klimatmål ska utsläpp från inrikestransporter minska med 70 % år 2030 jämfört med år 2010. Kollektivtrafiken identifieras som en viktig strategi för att uppnå detta mål, särskilt genom att öka dess marknadsandel i urbana områden (WSP, 2018). Trots att kollektivtrafiken används mer i storstadsregioner som Stockholm, Skåne och Västra Götaland, stöter den på ekonomiska utmaningar på landsbygden (Politimäe m.fl., 2022). Genom att implementera olika initiativ för att förbättra tillgängligheten och användningen av kollektivtrafik, undersöker rapporten effekterna av dessa koncept i en skånsk kommun genom en detaljerad fallstudie. Examensarbetets syfte är att till en början utforska de alternativ som finns och testats för att utföra kollektivtrafik på landsbygd och glesbygd. Därefter har en fallstudie färdigställts för att utvärdera om nuvarande kollektivtrafik på landsbygden i en skånsk kommun kan förbättras.

Rapporten använder främst litteraturstudier för att utforska alternativ för att förbättra kollektivtrafiken på landsbygden. Diverse rapporter och forskningsstudier om landsbygdstransport och resvanor har analyserats. Vetenskapliga artiklar samlades in med hjälp av Google Scholar, med fokus på ämnen som anropsstyrd kollektivtrafik och innovationer inom landsbygdstrafik. En fallstudie genomfördes i en skånsk kommun för att utvärdera nya transportkoncept. Intervjuer med intressenter och experter genomfördes för att få insikter om pågående projekt och framtida utsikter för kollektivtrafiken på landsbygden. Sveriges mål är att vara klimatneutralt senast 2045, medan EU har ett liknande mål för 2050. Inrikes transporter utgör en betydande del av Sveriges växthusgasutsläpp, med över 31% år 2021. För att minska utsläppen har användningen av biodrivmedel och elektrifiering av vägtrafiken ökat, vilket resulterade i en preliminär minskning på cirka 10% år 2022. Trots detta utgör inrikes transporter fortfarande över 30% av de totala utsläppen. För att minska koldioxidutsläppen har svenska kommuner antagit mål för att öka användningen av kollektivtrafik, men landsbygden har stött på utmaningar som nedläggningar av kollektivtrafik och ekonomiska svårigheter för låginkomsttagare. Förbättringar av kollektivtrafiken kan också påverka det sociala kapitalet genom att öka tillgängligheten och underlätta möten mellan människor. Åtgärder för att förbättra kollektivtrafiken inkluderar pilotprojekt med anropsstyrd trafik och innovativa lösningar. Regionerna och kommunerna ansvarar för organiseringen av kollektivtrafiken, med regionala kollektivtrafikmyndigheter som planerar och driver verksamheten.

Ett pilotprojekt som valdes att analyseras utförligt var X-linjen. X-linjen är en anropsstyrd kollektivtrafik som bokas via en app. X-linjen använder sig av virtuella hållplatser för att underlätta för resenärer. Inspirationen från X-linjen ledde till en fallstudie på en skånsk kommun. Kommunen som valdes var Hörby där den nya "Hörby-linjen" planerades i fallstudien. Hörby valdes främst på grund av den befintliga budgeteringen av extra tillköp av kollektivtrafik inom kommunen. Förslag till anropsstyrd trafik i Hörby jämförs med befintlig kollektivtrafik på landsbygden. Målet är att erbjuda ett förbättrat kollektivtrafikalternativ som är ekonomiskt hållbart. Konceptet för Hörby-linjen baseras på en helt anropsstyrd linje, liknande X-linjen i Säffle. Resor bokas via en app och betalas genom Skånetrafikens biljettsystem. Två fordon trafikerar linjen med olika öppettider för att möjliggöra pendling. En del av den nuvarande budgeten för extra kollektivtrafik kommer att omfördelas till Hörby-linjen. Kostnadsuppskattningar visar på en budget på cirka 4 miljoner kronor, som förväntas täckas av nuvarande medel. Hörby-linjens geografiska område har valts ut med hänsyn till invånarantal, aktiviteter och kollektivtrafikefterfrågan. Genom jämförelser av rese- och väntetider framstår Hörby-linjen som ett förbättrat alternativ jämfört med befintlig närtrafik och linje 471. Spontanresor visar på kortare restider och väntetider med Hörby-linjen jämfört

med nuvarande alternativ. Budgeten för Hörby-linjen är grundad på kostnadsdata från X-linjen, erhållen genom intervjuer och e-postfrågor till Värmlandstrafiks projektledare. Eftersom X-linjen är ett pilotprojekt antas dess information vara pålitlig. Trots att Hörby-linjen täcker ett större område kan den planerade budgeten möjligtvis behöva kompletteras. Hörby kommun visar emellertid en vilja att investera i mer närtrafik, vilket skulle öka deras kostnader. Därför ses eventuella ökade kostnader för Hörby-linjen inte som ett hinder. Att utöka närtrafiken för samma budget diskuteras, men flexibiliteten och behovet av förbeställda resor två timmar i förväg med Hörby-linjen anses vara fördelaktigare. Socialt förbättrar Hörby-linjen tillgängligheten för landsbygdsinvånare, men de utanför trafikeringsområdet riskerar att bli isolerade. Trots detta ökar möjligheterna till social integration och tillgången till utbildning och arbete. För gymnasieutbildningar skapar Hörby-linjen ökad tillgänglighet och kan bidra till att höja utbildningsnivån i kommunen. Dessutom kan Hörby-linjen öka deltagande i föreningsliv, vilket gynnar både barn och vuxna. Samåkning och den moderniserade bokningsappen kan ytterligare främja social integration och öka antalet resor.

Sammanfattningsvis visar Hörbylinjen potential för att förbättra kollektivtrafiken på landsbygden. Den passar inom kommunens budget och erbjuder ökad tillgänglighet med en anropsstyrd tjänst. Framtida forskning behövs för att utvärdera dess effekter och liknande lösningar i Skåne. Rekommendationen är att behålla närtrafiken initialt, gradvis minska dess turtäthet och utvärdera Hörbylinjens påverkan. Justeringar av Hörbylinjens öppettider och trafikeringsområde bör göras baserat på efterfrågan för att maximera dess nytta.